

Nr 492.

Av herr **Persson** i Norrköping, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 341, med förslag till lag om allmän tjänsteplikt, och nr 358, med förslag till lag angående arbetsnämnder.

I propositioner nr 341, 353, 358 och 359 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till lagar om allmän tjänsteplikt m. m. Dessa förslag synas vara av den omfattning och vikt i såväl principiellt som praktiskt avseende, att de påkalla den mest ingående prövning.

För den, som hävdar statens både rätt och plikt att organisera och utnyttja samhällets alla resurser till allas, ej blott fåtalets, bästa, innebära förslagens grundtankar, rent principiellt sett, alldeles icke något avskräckande. De innesluta nämligen ett påtagligt erkännande från de maktägandes sida, att samhället genom en långt starkare socialisering än som hittills varit vanlig i det privatkapitalistiska samhället, blir starkare rustat att möta kristidens svårigheter. Å andra sidan får icke förbises, att den önskvärda socialiseringsprocessen dock icke bör börja med människorna utan med produktionsmedlen, samt att densamma bör ledas på sådant sätt, att den pekar framåt och icke blott blir en tvungen nödfallsutväg, som tillfälligtvis tillgripes, när den fria ekonomiska konkurrensen och utvecklingen visar sig alldeles oförmögen att reda upp situationen och tillgodose det samhälleliga behovet.

Det är visserligen sant, att regeringen begärt och riksdagen lämnat erforderligt bemyndigande till en del socialiseringsåtgärder även i fråga om produktionsmedlen. Förfoganderättslagen är numera avfattad på sådant sätt, att den lämnar möjlighet för staten att omhändertaga produktionen och leda den i det allmännas intresse. En annan fråga är emellertid, i vad mån den verkligen kommer att användas. Såsom tjänstepliktslagen är lagd skulle den kunna — visserligen endast med riksdagens särskilda

medgivande — användas även på områden, som icke av staten tagas i eget bruk. Det skulle alltså kunna inträffa, att väl arbetskraften, men ej produktionsmedlen eller de produktiva företagen ställas till samhällets direkta förfogande, d. v. s. att arbetskraften av staten överlämnas till de enskilda företagens och företagarnas disposition.

Ehuru vissa garantier lämnas för arbetskraftens användning, måste dock en dylik anordning självfallet väcka de allra största betänkligheter. Icke heller är det alls ådagalagt att endast genom en så ytterlig åtgärd folkets nödvändiga behov kunna fyllas. I den kungl. propositionen framhålles tvärtom, att något nödtvång ej ännu föreligger i fråga om annat än vad gäller anskaffande av bränsle. På grund härav må först och främst här framhållas, att man på ett så ytterst ömtåligt och grannliga område, som individernas rätt att, rent formellt sett, fullständigt fritt bestämma över sin arbetskraft, icke må ifrågasätta att gå längre i intrång än som ett alldeles oavvisligt behov nödvändigt kräver.

Ett sådant behov säges nu föreligga i fråga om bränslet. Den i propositionen lämnade utredningen synes tyvärr visa, att landets ställning på denna punkt är synnerligen svår. Hur vi kommit därhän är en fråga, som här ej skall närmare beröras. Så mycket måste emellertid dock här sägas, att även här borde man med mera förutseende hava kunnat i tid ordna förhållandena än som skett. I detta såväl som i andra fall få vi nu lida under det system, som blivit bekant under namnet »systemet för sent».

Nu tyckas vi faktiskt stå inför utsikten att till vintern sakna t. o. m. nödigt hushållsbränsle att ersätta kolen och koksen i städerna och industrisambhällena, vilket väl i praktiken främst kommer att betyda att just de mindre bemedlade komma att få frysa. Ej heller för allmänna verk, järnvägar och enskilda industriella verk finnas nödiga bränsleresurser, vadan redan av denna anledning produktionen kan väntas bliva stoppad i stor utsträckning och 10,000- kanske 100,000-tal av arbetare arbetslösa. Läget skulle ju, enligt bränslekommissionens uppgifter, vara så förtvivlat, att även om man kan åstadkomma en 20 miljoner kbm. ved, så skulle likväl de stora exportindustrierna, därest vi ej få in kol, få begränsa sin bränsleåtgång till hälften, vilket betyder, att en stor del av deras arbetare förlora arbete och inkomst.

Det är icke för enskild riksdagsman möjligt att avgöra, om bränslekommissionens utredning i alla delar är riktig. Måhända äro de tillgängliga bränsleresurserna större än där beräknats. Det gäller för regeringen att låta verkställa en *grundlig inventering* av *alla* nu tillgängliga bränsleförråd. De inventeringar, som varit, torde icke vara tillförlitliga, i det att

många bränsleavverkare i skilda delar av landet icke alls lära hava lämnat några inventeringsuppgifter. Det gäller vidare att för bränslebehovet taga i anspråk de stora partier props, splitved och småved av olika slag, som inom landet finnas för export och annat ändamål. Vidare att så långt görligt täcka bristen med pappersved, kolved och även små-timmer.

Visar det sig emellertid, vid den grundliga prövning, som inom riksdagen måste ägnas åt frågan om den befintliga tillgången av bränsle, att detta verkligen är avgjort otillräckligt för befolkningens skyddande mot köld och arbetslöshet, så *måste* åtgärder genom statsmakterna vidtagas för den erforderliga bränslemängdens anskaffande. I vårt bränslerika land kan det icke få passera att massor av arbetare göras arbetslösa samt ställas brödlösa och frysande på grund av bränslebrist.

Frågan blir då vilka utvägar man skall anlita för anskaffandet av det erforderliga bränslet. I första hand bör den *frivilliga* vägen anlitas. Kraftiga och förnuftiga åtgärder böra omedelbart vidtagas för att med enskilda skogsägare överallt i landet, där skogarna med hänsyn till transportförhållandena äro välbelägna, träffa överenskommelser om avverkning och leverans av så stora kvantiteter som möjligt. Dylika överenskommelser böra givetvis göras säkra och tillförlitliga och de torde ej heller vara så svåra att få till stånd med hänsyn till att skogsägaren eljest står risken, att hans skog kommer att averkas enligt förfogandelagens bestämmelser.

Vidare bör *staten* använda alla utvägar för att till vedavverkningen anskaffa frivillig arbetskraft. Mycket står förvisso att vinna på denna väg och det gäller därvid främst, att man betalar ordentliga arbetslöner samt i övrigt tillgodoser arbetarnas skäligena krav på goda arbetsvillkor och på förhållanden i övrigt, som gör det möjligt för arbetarna att ägna sig åt skogshuggning.

Vidare böra *alla* de *värnpliktiga*, som under året skola undergå militärövning, även repetitionsövningar, beordras till vedavverkning. I statsrådsprotokollet, som finnes intaget i propositionen, yttrar föredragande departementschefen att »rent principiellt torde man ha skäl att ställa sig avvisande mot denna lösning». Dessa s. k. rent principiella skäl mot att de värnpliktiga, i sådana fall som här föreligga, användas för mera tränande samhällsnödvändigt arbete än för sina vanliga militära övningar, äro icke bärande, varför här, likaväl som redan skett i Norge och Danmark, genom lag må fastställas de värnpliktigas användning för statens bränsleanskaffning.

Först som *sista* utväg och om ovan angivna åtgärder icke visa sig tillräckliga för att avhjälpa bränslebristen, bör allmän tjänsteplikt tillgri-

pas. Men samtidigt måste skapas *garantier* för, att icke tjänsteplikten göres vidsträcktare än nöden kräver.

Nödläget gäller bränslet och om härför kräves socialisering av arbetskraften, så må denna socialisering ej sträcka sig längre än socialiseringen av produktionsmedlen. Arbetskraften, som av staten tages i anspråk, bör *endast av staten själv* användas. Och det bör därjämte fastställas garantier, som fullt trygga arbetarnas såväl *löne-* som *arbetsvillkor*, ävensom på alla övriga sätt skäligen sörjas för de tjänstepliktigas och *deras anhörigas* förhållanden.

På grund av vad ovan anförts, hemställes,

att riksdagen måtte, med avslag av Kungl. Maj:ts propositioner nr 341 och 358, besluta antaga en lag, som blott stadgar tjänsteplikt för kronans räkning i vad gäller bränsleanskaffning samt

att som förutsättning för uttagande till tjänsteplikt skall gälla:

att alla tillgängliga förråd av ved, props, splitved och småved noggrant inventerats och tagits i anspråk;

att kolved, pappersved och små-timmer i den utsträckning som lämpligen ske kan, tages i anspråk för bränsle,

ävensom att effektiva åtgärder vidtagits för att genom frivilliga överenskommelser med skogsägare och arbetare få bränsle anskaffat,

samt slutligen att de värnpliktiga, som under året skola undergå militärövning, beordrats till bränsleanskaffning.

Stockholm den 19 maj 1917.

Sven Persson.